

ПРОЧЕТЕНО ОТ НАС

Снимка: Мария Русева

Оформление: Мария Русева

ЗА МИСИЯТА НА ЕДИН „САМОТЕН СТРАЖАР“

РЕЦЕНЗИЯ¹

Владимир Игнатов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

ON THE MISSION OF A ‘LONE GUARDIAN’

Vladimir Ignatov

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Resercher ID (Web of Science): KGK-8882-2024; ORCID ID: 0000-0002-8788-1888

E-mail: vladimir_ignatov@slav.uni-sofia.bg

Културният мисионер – в своята посветеност – сменя граници и указва посоки на съпреживяност. Той преодолява противоречия, свързвайки отделните светове в усилието за опознаване и разбиране на Другия като своеобразен залог за преоткриване на себе си. Неговата работа – динамична, разностранна – не се изчерпва единствено до аспектите на поет ангажимент, но понякога тя достига дори до саможертва, особено във време на интензивен духовен градеж, на наситен културен диалог, какъвто е българският XIX в. Несъмнено в тези условия фигура от такъв мащаб е американският писател, преводач и общественик Албърт Лонг (1832–1901), определящ сам себе си като „самотен стражар“ (Pileva 2023: 70) в предприетото пионерско дело, посветено на културното и духовно-просветното възможване на един чужд, но искрено обикнат от него народ, какъвто е българският.

Литературната и историческата ни наука са открили през годините мястото и значението на А. Лонг в панорамата на родните социалнополитически и културни явления и събития от втората половина на XIX в. За първи път обаче едва сега се появява цялостно, многопосочно интердисциплинарно монографично изследване за продължилата повече от четири десетилетия дейност на мисионера редактор на „Зорница“ и директор на Робърт

¹ Pileva, Mariya. Misiyata na d-r Albart Long sred balgarite. Sofiya: Izdatelski tsentar “Boyan Penev”, 2023. [Пилева, Мария. Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите. София: Издателски център „Боян Пенев“, 2023.]

ЗА МИСИЯТА...

колеж и това е внушителният труд на доц. Мария Пилева „Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите“ (ИЦ „Боян Пенев“, 2023). Неговите постигнати цели и научни приноси надхвърлят измеренията на заложения обект на интерес и проучване, поставяйки чрез прецизния анализ и внимателното и търпеливо отношение към факта същностни акценти съобразно историята на преводната литература у нас, рецепцията на библейските текстове, образователното дело и периодичния печат, църковните борби през възрожденската епоха.

Стройната композиция на книгата обхваща три големи дяла: „Книжовно дело“, „Образователна дейност“, „Обществена дейност“ – основите на наситеното историко-литературно изложение, всеки един от които съдържа допълнително концептуализиращи подглави, от които се разрояват множество знакови изследователски сюжети с по-общ културен или обществен характер.

Фокусът на книгата сближава две проблемно-биографични и смислово-тематични линии, които обуславят приведените перспективи на прочит: от една страна, българския (1857–1863) и цариградския (1863–1901) период в работата на д-р Лонг, а от друга – трайната ангажираност на пастора с обществени организации като Методистката епископална църква (1857–1872), Британското и чуждестранно библейско дружество (1863–1901) и Робърт колеж (1872–1901). Читателят бива приобщен към културната динамика на времето чрез позоваването на забележителен брой косвени източници (писма, рапорти, телеграми, отзиви, спомени на съвременници) и на оригинални и преводни съчинения от д-р Лонг – следствие от дълговременния, търпелив и всеотдаен труд на М. Пилева, като някои от разглежданите текстове влизат за първи път в научно обращение.

Работата с такъв фактологичен масив предопределя и умелото прилагане на взаимно допълващи се научноизследователски методи като описателния, сравнителния, историко-литературния и културологичния, което бива поднесено с един прецизиран и същевременно достъпен език.

В структуроорганизиращ план впечатление прави същинската въвеждаща глава „Мисия „България“, в която, след очертаните аспекти на функционалния идеен диалог посредством проследяването на рецепцията на български език на д-р Лонг, се бележат двете определящи полоси на предлаганото изложение: ролята на изтъкнатия просветител и общественик като протестантски мисионер в контекста на нееднозначните проекции на образа на Другия и неговото усещане за лична мисия, припознавана в действието за

духовното израстване на българския народ, в подпомагането на книжовно-просветното му възможване, в защитата на общонационалните му интереси (Pileva 2023: 24). Важно свидетелство в този порядък е привлечената и коментирана статия „Българската мисия“ (1899) от А. Лонг, в която спомен, равносметка и съзнание за лична посветеност се намират в особен синтез.

Триделната композиция на първата част обхваща дейността на д-р Лонг като:

- *лингвист и преводач* – вниманието на М. Пилева тук се спира върху трактати, брошури с нравоучително и религиозно съдържание, но главно – върху художествени произведения: „Малечкий Хенрих и неговът бавач“ (1864) от Мери Марта Шерууд, „Колибарската дъщеря“ (1864) от Лий Ричмънд, „Пътешественикът от тойзи свят до онзи“² (1866) от Джон Бъниан; сред ценните находки, свързани с установяването на оригиналите на първите две споменати творби, е и това как върху основата на сравнителния анализ внимателният прочит разкрива отделните преводачески подходи, индивидуалните стилови характеристики на авторите, смисъла на универсалните културни образи и символи в условията на книжовно-просветителските и образователните стратегии на възрожденското време; посочената роля на А. Лонг се допълва чрез акцентирание върху работата му с жанровете на религиозните стихове и химни, чиято нравоучителност и реторика кореспондира с „темите и мотивите от текстовете на Паисий и Софроний“ (Pileva 2023: 154);
- *участник в Преводаческата комисия по подготовката и цялостното издание на Библията на новобългарски език* – част, която в детайли създава ключов културноисторически сюжет, като приведенният диахронен подход контекстуализира в широк обществен план значението на конкретни исторически явления, документални източници, културни фигури; движението на аналитичните наблюдения респективно са от щрихите върху предисторията на възрожденските библейски преводи през сформирването на самата комисия и принципите на нейната работа до спецификите на използвания език на изданието и характерната му рецепция;

² Тъкмо с това произведение се изявяват характерни критически автореминисценции спрямо предходната книга на авторката – вж. Pileva 2018.

ЗА МИСИЯТА...

- *публицист* – тази подглава се съсредоточава върху приноса на д-р Лонг като редактор на сп. „Зорница“; приведените възгледи, засягащи нравственото възпитание на децата, женското образование, книжовните усилия за въздействие чрез добрия пример, разкриват отговорността и реалната грижа на американския мисионер за развитието на българския народ в откритите перспективи на един идейно наситен диалог със света.

А що се отнася до следващия дял – „Образователна дейност“, в него се очертават и анализират други действени измерения на този дълг, възприет като щастлива предопределеност. Своеобразната дедуктивна схема на представеното изложение позволява последователното разгръщане на общите положения на българските училища и на образованието на българи в чужбина във връзка конкретно с Робърт колеж и отличителното присъствие на д-р Лонг в него като преподавател и директор. Интересни са и сведенията, които М. Пилева извежда и разисква, имащи пряко отношение към научната работа на обекта се на мисията сред българите общественик – неговите лекции и публикации в областта на историята, геологията, археологията. Множеството факти и документи нанасят още знакови нюанси върху разностранността и мащаба на обекта на изследването.

В „Обществена дейност“ в обхвата на едно хронологично разполагане на имена и събития (от установяването на д-р Лонг в Търново до смъртта му през 1901 г.) се анализират позициите на мисионера по неотменими обществено-политически въпроси, засягащи църковните борби, образованието и либералното възпитание, погрома на Априлското въстание, английския курс по време на Берлинския конгрес, пътищата на институционално и културно изграждане на новата българска държава. С фокусирането върху частни случаи, изведени от документалното наследство на д-р Лонг – статии (във в. „Дейли нюз“), писма (до Кристофър Робърт и Джордж Уошбърн, до възпитаници на Робърт колеж), мемоарни свидетелства (за Петко Славейков и Стефан Стамболов), М. Пилева откроява фигурата му на филантроп, на честен и принципен общественик, на поддръжник и популяризатор на българската кауза.

В структурното организиране на монографията важна роля има Приложението, представящо стриктно систематизиран документално-фактологичен материал, а така също и – по възрожденски – изчерпателните примечания: бележки, които съдържат не само библиографски позовавания, но и изобилие от пояснения с културно-исторически характер,

ориентиращи читателя особено по посока на проблематизираните чрез този труд събития и обстоятелства.

„Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите“ от М. Пилева заема важно място в съвременното литературознание с осветляването на разнородната културно-обществена дейност на американския просветител и мисионер, която със своите нравствени послания и със съхранената памет за практическата ѝ изявеност днес служи за своеобразен пример и ориентир, утвърждавайки безрезервната отдаденост на идеала като осъзнат избор и съдба в диренето на мира, близостта и сътрудничеството между народите.

Библиография

- Pileva 2018*: Pileva, M. Bunt, nadezhda, izkuplenie: angloezichnite prevodi ot balgarskiya XIX v. Sofiya: Kralitsa Mab, 2018. [*Пилева 2018*: Пилева, М. Бунт, надежда, изкупление: англоезичните преводи от българския XIX в. София: Кралица Маб, 2018.]
- Pileva 2023*: Pileva, M. Misiyata na d-r Albart Long sred balgarite. Sofiya: Izdatelski tsentar “Boyan Penev”, 2023. [*Пилева 2023*: Пилева, М. Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите. София: Издателски център „Боян Пенев“, 2023.]